

Előfizetési árak:

Egész évre	-----	12 frt
Félévre	-----	6 "
Negyedévre	-----	3 "
Egy hóra	-----	1 "
— Egyen szám 4 kr. —		

Kiadóhivatal:
Pleitta Fer. Pál könyvnyomdája
Nagybacsokerek, Uri-utca 276. sz.,
hová az előfizetések és a lap
munkáinak eljuttatására vonatkozó felszólalások intézendők.

TORONTÁL.

POLITIKAI ÉS TÁRSADALMI NAPILAP.

Szerkesztőségi Iroda:
Nagy-Bacsokerek,
Zápolya-utca 1-6 szám,
hová a lap szellemi részét, illető
minden közlemény intézendő.

Hirdetések
a kiadóhivatalban fogadtatnak el
Azonkívül az összes hirdetői
irodáknál.

Megjelenik mindennap,
vasár- és ünnepnapok
kivételeivel.

A főváros és a vidék.

Nagybacsokerek, július 16

Nem új, de napról-napra megújul a panasz a vidék városából országszerte az ellen az alárendelt helyzet ellen, melyben a vidéki városok vannak a fővárossal szemben. Megújul annál fokozottabb mértékben, minél inkább reá nehezednek a vidéki városokra a megélhetésért, az emelkedésért folytatott küzdelemben a terhek. Annál fokozottabb mérvben, a mint csökken a forgalom, az eleveenség a vidéken. Mindenekelőtt lépten-nyomon konstatálják, hogy az ország nagyobb vidéki központjai nincsenek kellő mérvben belevonva abba az üzleti eleveenségbe és rohamos fejlődésbe, mely a székes fővárosban nyilvánul, sőt inkább a vidék érdekei méltó felkarolásban nem részesülnek. Ezt konstatálják a kereskedelmi és iparkamarák a múlt évről kiadott jelentéseikben, melyek között egyik: a miskolci odáig megy, hogy kijelenti, miszerint a vidék a központ gyarmata, melynek önálló élete vajmi szűk körül.

Tény, hogy a vidék fejlődése nem arányos és messze elmarad a főváros mögött s így nagyon érzékenyen érinti a központosítás, mely minden erőt a központba vonz. Többször kifejtettük már, hogy ezt nem a provinciális féltékenység mondhatja velünk. Országszerte általános tekintetben a nézet. És nem kívánjuk a főváros elhanyagolását, de kívánjuk a vidéki városok fejlesztését, mert ez elsőrangú nemzeti ügy, a magyarság, a nemzeti,

szellemi és anyagi élet fejlesztésének nagy ügye.

Ha tehát újra szönyegre hozzuk a kérdést, ezt azért tesszük, mert minél rosszabbak lesznek viszonyaink, annál inkább szükséges, hogy a vidéki városok fejlesztésének ügyét, mint sürgősen megoldandót, mint olyant, mely a kormányzati politika egyik legfontosabb feladata, napirenden tartassuk, illetve napirendre tűzni segítsünk.

A főváros a természetes fejlődés szép útján van, melynek minden igaz hazafi örvend. Ezt tehát mesterséges uton immár előmozdítani nem kell. Egy székesfőváros alapjai egymagukban véve elegendők a további haladásra; egy főváros önmagában hordja azon erőt, vonzó és növekedési képességet, mely jövőjéhez szükséges.

De mi itt a vidéken hátramaradunk szellemileg és anyagilag, elcsenevesszünk, ha érdekeink helyes és céltudatos felkarolásra nem találunk. Mert még az is, a mit netalán szellemi és anyagi erőben a vidék produkálni képes, elvesz, mert nincs intézkedés és intézmény annak vidéken s vidékhez való lekötésére.

Ezért kelti künn és benn azt a benyomást, hogy Budapesten kívül nincs élet s hogy Budapesten túl kezdődik a kelet — de nem csupán hazánk határain túl.

A vidék érdekében vajmi csekély történik. A vasutat kiépítése, fejlesztése munkájánál a vidéki viszonyokra nem sok tekintet van. A vasuti személyszállító vonatok menetrendjének megállapításánál akkor is Budapest az alap, amikor az kérdésbe

sem jöhet, a Budapesttel való csatlakozásra van főszűk fektetve az ország legtávolabbi részének legkisebb falujánál, a hol az semmi gyakorlati értékkel sem bír s a hol az a fontosabb, hogy az érdekelt lakosság a megyei vagy járási székhelyre, piacra juthasson.

Igy vagunk a postajáratokkal is. Az, hogy az országban a főváros 500 ezer lakosán kívül is él 17 milliónyi nép, még érdemelt figyelembe nem vétetik. Levél, hírlapposta sokfelé bizony későn megy. Se nemzeti, se közigazgatási, se kulturális indokból nem tartható helyesnek, hogy a székesfővárosból a vonatok zöme este 8—9 óra közt indul el, reggel pedig oly későn indulnak a vonatok, hogy az ország egy nagy része ugyanazon nap postaküldeményeihez nem, egy tetemes rész pedig csak a késő délutáni órákban jut.

De mindez csak egy kis részlete a központosítási törekvésnek, mely teljes virágzásban a gyáripar terén van. Általában a gyáraknak több, mint egy tizede van a fővárosban, de a tulajdonképeni gyáripar, a vas, fa, üveg és papír kivételével — csak a fővárosban van, a vidékre alig jut valamieske. A lakosság megélhetésére tehát az alkalmak nem gyarapodnak; a felvidékről a nép kivándorol, az Alföldön kenyér hiányában zavarog.

A hivatalos kimutatások szerint 1891. évben 185, 1892-ben 212, 1893-ban 228 „gyár“ keletkezett a vidéken s évenként 31—35—25 a fővárosban. De a számok ez esetben nem bizonyítanak a vidék mellett, mert ez „ipartelep“ 90 százalékát

A „TORONTÁL“ TÁRSZÁJA.

Szomorodni.

Irtá: Hevesi József.

A verandán ebédeltünk. Fenyőillat és márdárdai vegyült a sülték gőzölgésébe, a borok rózsás páráiba.

Pompás kedvünk volt. A háziasszony csábitó, a házi kisasszony szép, akár az a felső rózsabimbó, mely a veranda alól kacsingatott felénk, a borokban láng volt és édes mámor, a gazda pedig a mi kollegánk Apolló jóvoltából — szikrázó ötletekkel csábitott a kocczintásra.

Igazi bohém-ebéd. Lármás, zajos, kicsapongó kedvelő fűszerezve. Az erdő madarainak torkukon akadt az ének a mi féltelen zsiva junktól, a visszhang belefáradt felelgetni a sok kacagásra.

Csak a házigazda nem fáradt bele töltögetni. És milyen borai voltak! Magyarád és az Ermellék csillogó aránya mellett Eger haragos-sötét vére. A Balaton-vidék illatos lelke mellett Szegszárd komor tüze. És ezeknek a palackoknak pajkos gnómjai ingerkedve röppentek poharunkba, s megszállták lelkünket, fejünket, csillogó fényt loptak szemünkbe és rózsaszínt festettek arcunkra.

Mindnyájan kacagtunk, neveltünk, talán csak a szép háziasszonyt kivéve, a ki fiatal volt, mint a hajnali napsugár és pirulva sütötte le szép szemét, ha egy tréfa elröppent.

No meg a mi fiatal lyrikus barátunk is komolykodott, a mint ott ült a szép rózsabimbó mellett. A pompás bor bizonyosan lágy lyrai hangulatba ringatta.

De im egyszerre csak balzsamédes, osiklandó illat röpködte körül az egész társaságot. Valami kellemes, behizelgő zsongó édes ér és, melytől a vér bizseregni kezdett. A házigazda diadallal tekintett körül, azután az előtte álló palackokra mutatott, melyeket ő bontott ki ördögös szerzésü dugóhúzóval.

— Szomorodni! szolt fennsőbbeségének tudatában, — az én szomorodni!

Az inas újabb poharakat rakott eléjük, de a töltögetést nem bíztá reá a házigazda. Ő maga öntötte tele a karcos kristály poharakat.

— Ezt kóstoljátok!

És mindnyájan szent áhitattal szűrőszűk az édes asszút, mámorra szűrődött napsugarat; s a mint szűrőszűk, mintha rózsaszínű parák gomolyogtak volna szemünk előtt . . .

— A saját természetem, — szolt a házigazda oly büszkeséggel, milyent legnagyobb és legszerényebb drámairókról soha sem tételizünk volna föl.

— Igyatok hűt, ennek a bornak bűbája van.

— Bűbája?

— Igen, ennek köszönhetem az én kedves anyjukomat, ni.

És megcsipentette ujjával a háziasszony helyes kis tokját.

— De hisz ez érdekes, zugott föl az egész társaság.

— Irodalomtörténeti adat!

— Novella-tárgy!

— Halljuk, halljuk!

A háziur nem kérte magát. Szeretett elbeszélni. Újból töltött az olvad aranyból, kocszintott velünk, aztán imigyen kezdé:

II.

— Nem akarom a drámairás törvényeit követni. Minden expozíció nélkül térek át a tárgyra, mert tudom, hogy a boros üvegek mellett nincs helye a sok sallagnak. A lyrai ömlengéseket poeta öcsémre bízom, a kinek az én szomorodni bizonyosan sok lagyan csengő rimet fog kobzára varázsolni.

(Erre a biztató jóslatra lyrikus barátunk mohón üritette ki poharát, a mi nagy derűségget keltett.)

A háziur folytatta:

— A „Hazafiak“-kal arattam az első sikert. Az erős szatira mélyen hatott. A darab tetszett, a kritika nemesak dicsért, de egyenesen követelte tőlem, hogy kövessem a modern irányt, melyre léptem és irjak újabb darabot.

Elkabulva a dicsőség mámorától, vonultam

vissza egy kis falusi magányba, hova egy rokonom meghívott. Az erdő szélén állott egy kis vadászlak. Százados tölgyek hajtották rá sűrű lombjukat. Itt ütöttem tanyát és itt kezdtem hozzá második darabomhoz.

Már kora reggel az erdőt bejártam és a mi kötetzetet a harmatos hajnal a lelkelem árasztott, azt napközben beleöntöttem új darabomba. Ugyszólván öntudatlanul irtam az egészet.

Nem is én voltam a szerzője, hanem az a sötét zöld erdő, melynek titokzatos homálya megtermékenyítette képzeletemet bájos mesékkel, a melynek illatos virágai derűt és boldogságot öntöttek kedélyembe.

Magam voltam egyedül. Nem háborgatott egész nap senki. Tudták, hogy dolgozni akarok. Este aztán felkerestem rokonaimat, a kiznak igénytelen egyszerűsége oly összhangban volt ezzel a szép környékkel . . .

Darabom kezdett kibontakozni a képzelet világából. Már láttam az egyes jeleneteket, előkészítettem a hevesebb öszeütközéseket, kirajzoltam hőseimet . . . Csak egy hiányzott még: modell a hőshöz.

Ennek alapját a szerelem, szépség, bűbáj, szendesség, ragyogó glóriájával akartam körül fenni és bár halvány vonásaival a sejtelem már kifaragta őt lelki szemem előtt, mint a modern iskola hive, egy élő modell után áhitottam, hogy igaz életet, igaz szenvedélyt, vért és igazságot, vigyek a színpadra.

III.

Egy este rokonom azzal a hírrel fogadott, hogy földesura, (kinél mint tisztartó volt alkalma) nála járt, hogy engem meglátogasson, s hogy meghívjon egy családi ünnepélyre.

Rokonom arca sugárzott a boldogságtól s én — bár visszavonultan akartam itt dolgozni — nem utasíthattam vissza ez udvarias meghívást, már csak azért sem, mert a vadászlakban is a földesur vendégszeretetét élveztem.

A szegény poétát, kinek nem volt egyebe, mint hajnalodó dicsősége, kiténtető szíveséggel fogadták a nagyuri háznál. Ismertek valamennyien, mert darabom premiérjén ott voltak és látták hajlongani a tapsoló közönség előtt.

HIREK.

Tájékoztató.

Julius 29. Közigazgatási bizottsági ülés.
 Julius 29. A t. h. é. v. igazgatósági ülés.
 Augustus 16. Rendk. városi közgyűlés.
 Augustus 20. Az ipartestület zárszólászentelése.

A gőzfűtő naponta reggeli 5 órától nyitva van nők részére kedden és pénteken délután.

apró-cseprő gőzmalmok, fűrészek, téglagyárak képezik, melyek ideig-óráig élnek. Hanem a valódi gyárak ott létesítettek Budapesten, a mire vall az is, hogy pl. 1892. évben a vidéken iparvállalatokba lett fektetve 4,980.000 frt, a fővárosban 6 millió forint; 1893-ban a vidéken 8,330.000 frt, a fővárosban 10,800.000 frt. E számokra is el lehet mondani, hogy a fővárosban alul maradnak a valódi összegben, a vidéken pedig talán túlbecsültetnek a tőkék.

A helyzet e tekintetben jövőre fenn nem maradhat. Ez az aránytalanság a gazdasági élet fejlődésének rovására megy, mely magával rántja nemzeti kulturális haladásunkat is. A vidék gyáriparának emelésére épen a vidéki városok lakosságának szaporodása miatt minden törvényes eszközt meg kell ragadni. A kormány az állami kedvezmények, a vasuti díjmérséklések kézben tartása által bir oly eszközökkel, melyek segítségével a vidék emelésére hathat.

Ezeket igénybe is kell venni a szorongatott helyzetben levő vidék számára.

Egyébként az élet minden terén nyilvánul e jelenség. A vidéki városokban emelendő új épületek adómentességi ideje kevés a fővárosban engedélyeztetéssel szemben. Az építési ipar többnyire pang, az építkezési kedv se elég intenzív.

Folytathatnánk tovább is, de azt hisszük, a mondottakból is kiviláglik, hogy ez a kérdés elég fontos arra, hogy valamely módon, például talán a városok értekezlete útján megindulna annak megoldása érdekében a kezdeményezés. Ebben a kongresszusokkal telt korszakban bizonyára egyike volna a leggyakorlatibb irányú kongresszusnak az, mely a vidéki városok érdekeinek emelését tűzné ki napirendjére.

Megvallom nektek, hogy itt, ez előkelő társaság közepett, bizonyos hiú önteltség vett rajtam erőt. Onéreztem thermometerje rohamosan folszökkent és nagyon is hirtelen beleélttem magamat abba a válogatott társaságba, melyben a vidék legvagyonosabb, legelőkelőbb urai voltak összegyűlve.

Az igaz, hogy annyi szeretettel, bizalommal, magasztalással fogtak körül, hogy maguk hidalták át a tátongó mélységet. Nem csoda, ha a nékülözéssel küzdő szerény poéta kissé bele-szédült.

Valósággal ünnepeltek. A házi kisasszony mellett foglaltam helyet. Es tudjátok ki volt az a leányka? Az én készülő drámámnak megálmodott hősnője, a modell, a melyet annyira kerestem. Az az aranyhajjal körülfont klasszikus fej, azok a mélyeségek mely kék szemek, melyeken át bele pillanthattam lelkébe, az a zengő hang, az a hamvas rózsás teint. Igen, igen, ő volt az... Ilyennek kellett lennie.

Es a mint ott ültem mellette, lényének bübája megigézett. Nem láttam mást, csak őt, nem hallottam mást, csak az ő félnék, akadozó hangját, a mint kérdéseimre felelgetett. Valami édes bizalom szállott meg, mely megnyitotta a szíve met, beszédessé tette ajkaimat, közlékeny nyé különben zárkózott lelkemet.

Es nagy kék szeméből, arcának mosolygó hajnaláról, minden mozdulatában láttam, olvastam, éreztem, hogy ő szívesen hallgatja lelkem megnyilatkozását. Mert bár közönyös volt a tárgy, melyről beszélgettünk, de azért átereszkedett hangomon lelkem minden érzése. A harang csendüléséből is az egyik az ebédre hívó jelzést, a másik siránkozó melanchóliát, a harmadik pedig szíve örömeinek visszhangját hallja.

Az ebéd hangulata egyre kedélyesebb, melegb, lelkesebb lön. Az arcokon a jóllakottság pírca derjtje, a pompás borok ragyogó mosolya. A hangok emelkedettebbek lettek és kacagásban végződtek. Az asztal fölött a jókedv rózsás párja gomolygott.

Engem nem igen vontak bele a vitaközébe, azt hiszem, hogy látták arcomról, mennyire boldognak érzem magamat és nem akartak háborgatni. Mert arcomon bizonyosan ott derengett a mennyei üdvösség.

A poharak vígan és gyakran csendültek össze a hozzájuk fűződő köszöntők mind a

háziasszonyoknak szóltak, ki névnapját ünnepelte. En, a ki nem igen szoktam bort inni, az egyszer serényen tartottam a társasággal. Valami büvös mámor késztetett rá.

Fenekig üritettem a poharat és möhön ittam a lángit, mely ott szikrázott a velencei kristály-palacsokokban.

Percről percre éreztem, mint lángol tőle az én vérem, hogyan lopja be magát lelkembe a mámor ördögös koboldja, de valami csodás varázslat alatt állottam. Jól esett innom... mintha csak óhajtottam volna a mámort.

A terem egy sarkában cigánybanda hústa azokat az ésbontó nótákat, melyek belékapaszkodnak az ember lelkébe és tele sirják a szívet bubánattal és csapongó ábránddal.

A háziur csengetésére a zene elhallgatott. — Halljuk, halljuk! hallatszott mindenfelől. A házigazda a beállott csend után azzal kezdte, hogy az inasokhoz szólt oda:

— Abból a borból szolgáljatok, mely méltó legyen ahhoz, a kit felköszönteni akarok. Az én szomorodniimmal teljék meg poharunk, azzal az itallal, melyben méz van és tűz, mint a mi költő barátunk telve van a költészet édes mézével és lángoló tűzével. Éltetem azt, kit közöttünk homlokon csókolt a költészet muzsája. Eljen a költő!

Az inasok gyorsan megtöltötték a poharakat az aranyszínű nedvvel és az egész társaság ujjongva vett körül, hogy velem kocintson. Es a poharak csöngése egész vihart kavart föl lelkemben. A szemek villogtak, különösen az ő szemei, mikor bájos pirulással felém emelte karcsu poharát.

En fenekig üritettem a poharat és a mint azt a csodálatos nedűt megittam, úgy éreztem, hogy egy rózsás felhő toltu agyam felé, szemem elé, vérem lángba borul és lelkemet magával ragadja a mámor tüzes szekere.

Es elragadtatva a szédület hevétől, az ujra megtöltött poharat magasra emeltem, és oda dobva a gyepőt a fekevesztett, szilaj érzelmeknek, engedtem őket vágatni kényők-kedvők szerint.

Es a botor nyelv mint félrevert harang árulta el, hogy szívében tűzvész vihara dul. Es az a félrevert harang igazán félrebeszél:

— A muzsát, kiről oly sokat álmodoztam, költészetem muzsáját ma ismertem meg végre. Eletemet, véretem fogom érte áldozni, hogy ennek a muzsának csókjára érdemes legyek. Eltetem a házikisasszonyt.

Olmücz és Grácban 92 krba, Linozben 85 krba, Debreczenben és Kremszben 75 krba, Welszben, Szegeden, Görczben, Kolozavárt és Bécsujhelyen pedig 78 krba kerül, ezt odaadják Verseczen potom 66 krajczárért. Magától értetődik, hogy ez a hiteles számokon alapuló tény oda át a szomszédban élénk feltűnést keltett. A spekuláció már hatalmába is kerítette a német tanár hosszú évek fáradságos munkájának gyümölcsét. Nem kevesebb mint három részvénytársaság van ennek következtében alakulóban. Az egyik, mely tulajdonképen régebbi terv, egy 2000 szobából álló szállodát óhajt létesíteni, melyben a közel jövőben Verseczre özőnlő idegenek találnának elhelyezést. A szállodával kapcsolatban nagyobb színházat is épít a részvénytársaság, melyre Duba és Deák urak konkurálnak. Fűredit kizárták a versenyből. Az idegeneknek illetékepen módjában álland szobájukból egyenesen és száraz lábbal a színházba menni, hol a „jól szervezett társulat“ „Bánkban“ tól a „Suhancz“-ig és „Mária Stuart“ tól az „Armes Mädelig“ minden genreben fogja a n. é. t. cz. közönséget mulattatni. A másik részvénytársaság a világ nagyobb központjait kívánja a Teufelschluchtal közvetlen összeköttetésbe hozni. Ha hinni lehet lapunk egy ot-tani barátjának, már a jövő héten tartják meg a London—verseczi és Nápoly—verseczi helyi érdekű vasutak alakuló közgyűléseit. Legtöbb kilitása azonban arra, hogy prosperáljon, a harmadik vállalatnak van. Egy millió alap-tőkével megalakul egy részvénytársaság, mely nappal a Hickmann-féle munkát sokszorosítja több trillió példányban (hadd tudja meg a világ, hol lehet olcsón élni), éjjel pedig egy angol, francia, olasz, spanyol és román nyelven megjelenő napilapot nyom, melyből az idegenek megtudnak mindent ami a világon történik. Német lapot nem adnak ki, mert már kettő jelenik meg, magyart sem, elég baja van szegény Per-jessynek azzal az egygyel is... Ennyiben igyekeztünk röviden a fényes jövő képét vázolni, mely szomszédjainkra vár. D. nique a verseczi polgármester nemcsak városának legszebb de legszerecsesebb embere is, mivelhogy épen az ő aerája alatt sikerült Hickmann urnak Versecz olcsóságát fel-fedezni.

A szomorodni tüzes lelke mondatta velem ezeket a szavakat, melyek egy pillanatra közé csaptak a társaság fölöt gomolygó rózsás felhők közé. Ugy tetszett, mintha a hideg légáramlat csapott volna be a szobába.

A másik pillanatban azonban összecsendültek a poharak, sokkal jobb kedvük volt, mint semhogy szavaimnak más értelmet adtak volna. A szomorodni diadalmaskodott az egész társaság fölött...

Mikor második darabomat előadták, ennek a darabnak a hősnője elragadta a közönséget. Az igazi hősnő pedig egy elsőemeleti páholyból tapsolt hívem, kitartóan. Mikor felvonás közben beléptem páholyába, szülei jelenlétében jött elém és homlokon csókolt. Ez volt az én muzsám csókja.

Mi már akkor régen értettük egymást, ugye anyjukom?

Harmadnapra megtörtént az eljegyzés, melynél patakokban folyt a szomorodni.

No lássátok, fiuk, a bübájós italnak köszönhetem én, hogy a muzsámot feleségül vehettem.

IV.

A házigazda fölemelte poharát és kocintott velünk. Mi vidám zívajjal éljenztük és ő látható gyönyörrel szűrcsölte a pompás itat.

A beállott csendben egyszerre csak felugrik helyéről a mi fiatal lírikusunk, a ki eddig méla, ábrándos képpel ült a házi kisasszony mellett és magasra emelve poharát, kissé fátyolozott hangon kezdte meg toasztját:

— A muzsát, kiről oly sokat álmodoztam, költészetem muzsáját ma ismertem meg végre. Etltem, véretem fogom érte áldozni, hogy ennek a muzsának a csókjára érdemes legyek. Etltem a házi kisasszonyt!

Az egész társaság ujjongva ugrált föl. Mindenki ráismert a házi ur régi toasztjára. A házigazda mosolyogva nézett feleségére. A házi kisasszony arca bibort öltött, szép kék szemét pedig mélyen lesütötte. Pillanatnyi csend állott be.

A házigazda szólalt meg végre: — Ugy-e mondtam, fiuk, hogy ennek a bornak bübája van. Jól van őcsém, Apollóban. Nyergeld meg Pegázusodat és ha szived rimelni fog leányom szívével, nem bánom, ám vidd föl őt magaddal az Olympusra!

